

ОДСУСТВО СЕЋАЊА

В. Г. Зебалд, *Исељеници*, превела Биљана Голубовић, „Паидеиа”, Београд 2012

Скоро две деценије након што се први пут појавила у Немачкој (1993), прозна књига *Исељеници* Винфрида Георга Зебалда коначно је добила свој превод и на српском језику. После романа *Сайџурнови њр-сџенови* („Плато”, Београд 2006, прев. Хана Ћопић) и *Аусџерлиц* („Паидеиа”, Београд 2009, прев. Споменка Крајчевић), ово је трећа Зебалдова књига преведена код нас. Састављена од четири, наизглед, међусобно неповезане приче, које приповеда неименовани приповедач, ова књига тематизује однос јеврејских исељеника према сопственој прошлости. Расветљавајући појединачне судбине четворице немачких Јевреја, Зебалд открива читаве светове прекривене вишедеценијским ћутањем. Испреплетане заједничким мотивима, ове приче указују на „суштинско питање нашег дигиталног доба: како памћење подстиче заборав?” (Владимир Гвозден).

Код *Исељеника*, много више него код претходних књига овог аутора, изостаје консензус око њеног жанровског дефинисања. Зауостављена на размеђи између збирке прича и омнибус романа, ова књига се опире јасном жанровском одређењу. Начињена од споја биографије и фикције, приповедања и документовања, филозофије и медитације, фотографије и путописа, она представља прави жанровски меланж. Управо из тог разлога нећемо погрешити ако је будемо називали једноставно прозом.

Обремењена интертекстуалним везама, ова проза указује на поетички освешћеног и формом опседнутог писца, који је, у оживљавању сећања двадесетовековних исељеника, нашао одличан повод за једно обухватније и садржајније промишљање сећања уопште. Зебалдова дуга и одмерена реченица, која „почиње споро, наставља се споро и завршава се исто тако споро” (Слободан Владушић), као да удахњује живот једном заборављеном и ишчезлом свету. Та и таква реченица није плод анахронизма писца, који жали за неким ранијим епохама, па их и стилски подражава, већ резултат јасне одлуке аутора да и на синтаксичком плану осмисли свет који кроз причу покушава да реконструише. Вештим портретисањем ликова, као и сугестивним вођењем нарације, Зебалд је исписао убедљиве фикционалне животописе јеврејских исељеника. Демистификујући историју и исељеничку судбину, овај писац је показао колико могу бити трагичне и далекосежне последице колективног и појединачног несећања. Емпатија и саосећајност аутора са људима које је историја дословно прогутала, јасно указују на Зебалдову намеру да се кроз књижевност одупре свеопштем друштвеном лицемерју. Најексплицитнији пример за овакву тврдњу можемо пронаћи у последњој причи,

где приповедач на једном месту каже: „(И)пак сам осећао да ми све више напада и главу и нерве сиромаштво духа и одсуство сећања Немаца који су ме окруживали, и вештина с којом су све довели у ред” (*Исељеници*). Зебалд је иначе био огорчен на генерацију свог оца, који је, као немачки официр, учествовао у Другом светском рату, а касније, након изласка из заробљеништва, ћутао о догађајима који су му претходили. Ова „завера ћутања” натерала је Зебалда да се супротстави претходној генерацији и прекине са неговањем заборава. Његове књиге настале су као резултат управо оваквих преокупација.

Оно што такође даје велику драж Зебалдовим књигама јесте присуство великог броја старих фотографија. Тумачећи феномен фотографије, Ролан Барт је у својој књизи *Свејла комора* указао на „оно нешто помало језиво што постоји у свакој фотографији: повратак умрлог”. По његовим речима, „фотографија има нешто заједничко са ускрснућем” тако да се кроз поглед на њу успоставља веза са оним што је неминовно прошло/умрло, а што сада, док посматрамо фотографију, поново васкрсава у нашој свести. Тај моменат „ускрснућа” несумњиво је и Зебалд имао на памети када је конципирао своје књиге. Као један од доминантних мотива ове прозе истиче се управо мотив симболичног враћања мртвих, тачније њихово похођење живих, о чему сведоче бројне сцене из све четири приче. Тек илустрације ради, навешћемо један веома индикативан пример из друге приче. Наиме, при посматрању фотографија из албума насловног јунака, приповедачу се чинило „као да се мртви враћају или као да смо управо хтели да идемо к њима”, што је приповедача навело да се изнова и изнова враћа тим фотографијама. Ова потреба за представљањем и оживљавањем фотографија директно произилази из Зебалдове насушне потребе за ревитализовањем и оживљавањем сећања. Фотографије остављају утисак залога аутентичности, што се, по аналогији, преноси и на приче. Укључивањем ових визуелних творевина у садржај књиге, писцу је пошло за руком да оживи сећање на једно ишчезло време, јер, као што каже Барт „не казује Фотографија (нежно) *оно што више није*, него само, и сигурно, *оно што је било*”.

Мотив који такође обједињује све четири приче, а који јасно и недвосмислено упућује на Владимира Набокова, писца који је и сам доживео исељеничку судбину, јесте мотив човека са мрежом за хватање лептира. Добро је познато да је Набоков био лепидоптеролог (стручњак за лептире) и да је један део свог живота провео хватајући и проучавајући лептире. Зебалду је овај мотив послужио као сјајан интертекстуални линк ка делу овог писца, са којим се несумњиво идентификовао и чије присуство је у овој књизи потпуно отворено за тумачење.

Оно што посебно треба похвалити, а што је у вези са српским издањем Зебалдове књиге, јесте њен превод. Определивши се за реч „исељеници”, а не за, данас толико популарну реч, „емигранти”, преводилац

Биљана Голубовић је подсетила српске читаоце на ову помало занемарену реч. Избором баш ове речи учињен је мали али значајни уступак српском језику. Такође треба поздравити и велики број објашњења која су писана у виду фуснота, а која су значајна за разумевање појединих речи, јеврејских обичаја, историјских ликова, топонима и сл. Може се слободно рећи да су Зебалдови *Исељеници* добили достојан превод на нашем језику.

Срђан ВИДРИЋ